

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/30, p. 137-151

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12752>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

This article was checked by iThenticate.

EDEBİ ESERLERDE SÖZCÜK SEÇİMİNDE BELİRTSELLİĞİN ROLÜ ÜZERİNE

*Selma ELYILDIRIM**

ÖZET

Bu çalışmada Belirtsellik Kuramı açısından edebi yazın türünün örneklerinden biri olan kısa öykülerdeki sözcük seçimleri incelenmiştir. Bu kurama göre dilin kullanımında bazı ses, yapı, sözcük ve kullanımlar daha temel ve doğal olarak algılanıp daha sık kullanılırken bu yapılara paralellik içeren diğerleri daha kısıtlı kullanıma sahiptir ve bilinçli bir seçim sonucunda tümcelerde kullanılırlar. Bu noktadan hareketle, bir edebiyat türü olan kısa öykülerde kullanılan sıfatların seçiminde kuramın ne kadar katkısı olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Seçilen sıfatların çoğunlukla belirtili mi yoksa belirtisiz mi olduğu araştırılmıştır.

Çalışmada kullanılan veri otuz beş ünlü Türk öykü yazarından alınan kısa öykülerden oluşturulan bir küçük ölçekli derlemden elde edilmiştir. Ant.Conc 3.4.4 bilgisayar programı kullanılarak veri çözümlemesinde kullanılacak sıfat çiftleri için bağlamli dizinler oluşturulmuştur. Arama sözcüğü olarak kullanılan sıfatın her iki yanında birkaç sözcükle bağlam içinde sıfatların kullanımını gösteren bağlamli dizinler önce bilgisayar ortamında, daha sonra elle çözümlenmiştir. Böylece, belirtili sıfatların mı yoksa belirtisiz olanların mı daha sık kullanıldığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, geçtikleri bağlamda birlikte dizimlendikleri sözcükler ve anlamsal işlevleri gözden geçirilmiştir. Sonuçlar belirtisiz olan sıfatların belirtiliden daha sık kullanıldığını, anlamsal olarak da genişletilmiş anlama daha çok gönderme yapıldığını göstermiştir. Bu bulgular ışığında, bu makalede Belirtsellik Kuramının dil öğretimine katkısı ve bu kuramdan etkin bir şekilde nasıl yararlanılacağı tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Belirtsellik kuramı, derlem, sözcük seçimi, edebi eserler

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, El-mek: selyildirim@gazi.edu.tr

ON THE ROLE OF MARKEDNESS IN WORD SELECTION IN LITERARY WORKS

ABSTRACT

In this study, word selections in short stories, which are one of the examples of literary writing, have been examined in terms of the Markedness Theory. According to this theory, while some sounds, structures, words and uses are perceived as more basic and natural and employed more frequently, others which involve parallelism to these items have restricted uses and are included in sentences as a result of conscious selection. From this point of view, it has been tried to determine the contribution of the Markedness Theory to the selection of adjectives used in short stories as a literary genre. It has been researched whether the selected adjectives are mostly marked or unmarked ones.

The data used in the study came from a small scale corpus created from short stories taken from thirty five famous Turkish story writers. Concordances were created for adjective pairs to be used in data analysis using Ant.Conc 3.4.4 computer program. The concordances presenting the use of adjectives in several word contexts on both sides of the adjective, which was entered as the search word, were first analysed by using computer, then manual analyses were carried out. Thus, an attempt was made to find out whether marked or unmarked adjectives were commonly used. In addition, the words they collocate in the context they occur and their semantic functions were examined. The results showed that the unmarked adjectives were used more frequently than the marked ones, and semantically the extended meaning was more commonly referred to. In view of these findings, in this article the contribution of the Markedness Theory to the teaching of language and how to utilize it effectively are discussed.

STRUCTURED ABSTRACT

Purpose of the Study

The literary language, which is among the important forms of written language, differs from many other areas in terms of the use of unusual structures, lexical choices and discourse features. Lexical items, especially content words such as noun, verb, adjective, adverb have a prominent place in the production of new, unexpected forms. Authors do not make random word selections but use certain striking items rather than usual forms to create an effective language in their works. Taking this point into account, this study examined the use of adjectives in Turkish short stories. The theoretical framework used in the study was based on the Markedness Theory which expresses the view that some sounds, structures, words, etc. are basic, simple, natural, and hence they are used more frequently than others (Andersen, 2001: 21).

This case is explained with the example of asking the height of a building. It is usually asked with the adjective 'high' in the way "How high is this building?" rather than "How low is this building?" unless a special

Turkish Studies

reason exists for the production of the latter form. The reason behind this choice lies on the distinction between marked and unmarked adjectives. The adjective 'high' used in the first question is called unmarked adjective by the theory, while the adjective 'low' in the second question is considered marked (Graddol, Cheshire and Swann, 1994: 113, Yan-qiu & Feng-juan, 2015: 669). When the second question is asked, a conscious choice is made by the speaker to point out that something is wrong with the building.

Markedness has been an interest area in linguistic studies ranging from phonology, semantics, grammar to discourse analysis. In fact, markedness was first identified by structural phoneticians Nikolay S. Trubetzkoy and Roman Jakobson of the Prague School in the 1930s. These linguists mentioned that the two sounds do not have the same value, stating that they are separated from each other by the phonetic properties, in other words, the [p] and [b] voices are distinguished from each other as regards features called voiceless vs. voiced. Similarly, in the classification of grammatical structures singular vs. plural nouns, active vs. passive sentences, the first items are considered unmarked, and the second ones as marked (Waugh and Lafford, 2006: 491-492).

In markedness, semantic features of words were also investigated and a word in antonyms has been identified as marked and the other as unmarked. In the word pair *happy* and *unhappy*, for example, the first item is unmarked, but the second is the marked; since it takes a prefix, in its use a conscious choice is made (Graddol, Cheshire and Swann, 1994: 113). Furthermore, the criteria used in the identification unmarked items are language specific and change from one language to another. For example, while singular use in English is more frequent and more contextual, in Korean it is not the same, and in Hungarian if there is a number in front of the noun, the word is used singularly (Waugh and Lafford, 2006).

Methods

In view of these explanations concerning markedness, this study made an attempt to find out which adjectives, marked or unmarked ones, are used more than others in literary works, especially in short stories. The rationale behind the selection of short stories as a literary genre was that short stories are written with carefully selected words to convey messages to the reader in a precise form and also stories written by different writers could be analysed in such a genre. Apart from the distribution of marked and unmarked adjectives, the collocational context of the adjectives was also looked at to figure out whether there were unusual uses for the target adjectives.

A corpus was created from short stories taken from thirty five famous Turkish short story writers. The size of the corpus was around 18.000 words. To generate the word lists for all the words occurring in the corpus and the concordances for the search words investigated in the study, AntConc 3.4.4, the free concordancing program, was used. First of all, the word lists were produced to identify the common adjectives occurring in the stories. As the size of the corpus was small, six adjective pairs which occur eight or more than eight times were chosen from the list. They were big-small, old-new, old-young, thin-thick, soft-hard, and

Turkish Studies

hot-cold. The first item in each pair was the unmarked adjective whereas the other was marked one. Their markedness values were determined by giving a simple task to 40 Turkish students attending the Department of Chemistry.

Subsequent to the identification of the adjectives that would be examined, concordances showing the search word in the middle with some context on each side were generated for the adjective pairs. The concordance lines showing the target words in different word categories such as noun, adverb were omitted from the data set and then the analyses were carried out to find out the number of occurrences for the adjective pairs and the semantic context in which they occur.

Results

The results obtained from the data analysis revealed that unmarked adjectives were commonly used in short stories rather than the marked ones. The short story writers whose stories were taken to the corpus produced the simple, common, frequent items in their stories. There were writer specific or story specific uses; however, usually the unmarked adjectives were selected by most of the writers instead of the marked items. As to the words they collocate, it was found that they co-occurred with both concrete and abstract nouns, and when they were together with abstract nouns, they referred to their extended senses, that is their metaphorical senses. As examples, the word combinations *new hope*, *new victory*, *new school*, etc., do not indicate something not existing before or made recently, but they were making reference to the word's extended senses.

There were unusual combinations produced by some writers, as well. For example, a writer produced the word combination 'elderly minutes' (ihtiyar dakikalar) in such a sentence Haydarpaşa Train Station's elderly minutes were working properly ('Tıkır tıkır çalışıyor Haydarpaşa Garı'nın ihtiyar dakikaları' in Sibel Erarslan's 'Açık Artırma'). The old clock in the station is personified in this use to create an artistic image in the mind of the reader.

In conclusion, the results of the study showed that the concordance lines generated from literary works can be effectively used to investigate the differences between word pairs as regards markedness. Thus, native speakers as well as nonnative speakers learning Turkish as a foreign language can be exposed to genre specific information.

Keywords: Markedness theory, corpus, word selection, literary works

1. Giriş

Yazılı dil ile sözlü dil arasında farklılık olduğu gibi yazılı dilin kullanımında da alt alanları arasında farklılık olduğu bilinmektedir. Özellikle yazılı dilin önemli kaynakları arasında yer alan yazın dili diğer pek çok alandan tümcelerde alışılmışın dışında yapı, söylem ve sözcük birlikteliklerinin kullanımı açısından ayrılmaktadır. Bu bağlamda kullanılan sözcüklerin, özellikle de eylem, isim, sıfat, belirteç gibi içerik sözcüklerinin, önemi yadsınamaz.

Alanyazında farklı tanımlamalar bulunmakla birlikte (Mehrddad & Ahghar, 2015), dildeki bazı ses, yapı, sözcük ve kullanımların daha temel, basit, doğal ve sık kullanıldığı görüşünü (Andersen, 2001: 21) dile getiren Belirtsellik Kuramı'na (*Markedness*) göre bir binanın boyutu hakkında bilgi edinmek istediğimizde “Bu binanın yüksekliği ne kadar?” sorusu “Bu binanın alçaklığı ne kadar?” sorusundan daha çok tercih edilir. Bu soruların ilkinde kullanılan ‘yüksek’ sıfatı kuram tarafından *belirtisiz* (unmarked) olarak adlandırılırken ikinci soruda yer alan ‘alçak’ sıfatı *belirtili* (marked) kabul edilir (Graddol, Cheshire & Swann, 1994:113, Yan-qiu & Feng-juan, 2015:669). Kuram ikinci sorunun sorulduğu durumlarda konuşanın bilinçli bir seçiminin söz konusu olduğunu ve binanın yapımındaki veya konumundaki bir hata ya da özelliğe dikkat çekmek için belirtili sıfatın kullanıldığını iddia eder.

Belirtsellik kuramına göre dildeki birçok yapının ve özelliğin kutuplar şeklinde ifade edilmesi sadece aralarındaki farkı belirtmenin ötesinde birinin diğerine göre daha özel, odaklanmış, sınırlanmış ya da karmaşık olduğunu belirtir (Andersen, 2001). Bütün bu özelliklerinden dolayı belirtili hale gelen ögenin seçimi ve kullanımı daha fazla farkındalık gerektirmektedir. Konuyu açıklarken Waugh ve Lafford (2006:491-492), sesbilim, anlambilim ve dilbilgisinden örnekler vermektedir. Örneğin, sesbilimde ötümsüz-ötümlü, anlambilimde zıtlık bildiren uzun-kısa sözcükleri ve dilbilgisinde tekil-çoğul ve etken-edilgen yapılarda ilk ögeler belirtisiz, ikincileri ise belirtili olarak sınıflandırılır.

Modern dilbilimde belirtsellik ilk olarak 1930’larda Prag Okulunun yapısal sesbilimcileri Nikolay S. Trubetzkoy ve Roman Jakobson’un yazılarında ortaya konmuştur. Bu dilbilimciler seslerin ikili sesbilgisel özellikler, bir diğer deyişle [p] ve [b] seslerinin (ötümsüz-ötümlü) veya [t] ve [m] sesinin (genizsel olmayan-genizsel) özellikleriyle birbirinden ayrıldığını belirterek bu iki özelliğin aynı değere sahip olmadığından bahsetmişlerdir. Bunlardan ilki daha temel ve belirtisiz, diğeri ise belirtili olarak açıklanırken, belirtsellik için sıklık bir diğer ölçüt olarak sunulmuştur. Buna göre daha yüksek metin sıklığına sahip öge belirtisiz olarak değerlendirilir (Waugh ve Lafford, 2006).

Belirtsellik ile ilgili açıklamalar ve araştırmalar sadece sesbilgisi ile sınırlı kalmamış biçimbilgisi, sözdizim, anlambilim ve hatta ikinci dil edinimi alanlarına da genişletilmiştir. Biçimbilgisi ile ilgili çalışmalarda üzerinde en çok durulan konulardan biri belirtisiz kabul edilen tekil ile belirtili çoğul ayrımı olmuştur. Bu ayrımın diller arasında farklı kullanımları olduğu görülmüştür. Örneğin, İngilizcede tekil kullanımı daha sık ve daha çok bağlamda yer alır, Korecede çoğul kullanım isteğe bağlıdır, Macarcada ismin önünde bir sayı geliyorsa isim tekil kullanılır. Biçimbilimsel sesbilimle ilgili olarak da İngilizcede isimlerdeki düzenli-düzensiz çoğul kullanımları ele alınmıştır. Sözdizim çalışmaları ise sözcük sıralaması üzerinde yoğunlaşmış ve tümce oluşturmada bir sıralama temel, baskın ve tercih edilen yapı kabul edilerek belirtisiz, diğerleri belirtili olarak değerlendirilmiştir. Örneğin, Almanca için Özne Yüklem Tümleç sıralaması ana tümcelerde belirtisiz tümce sıralaması olarak belirlenirken, Özne Tümleç ve Yüklem sıralaması yan tümcelerde olması gereken yapı olarak değerlendirilmiştir. Yapılan araştırmalarda neredeyse yeryüzündeki dillerin yüzde doksan dokuzunda öznenin tümleçten önce geldiği görülmüştür (Waugh ve Lafford, 2006).

Sözdizim çalışmalarında Evrensel Dilbilgisi kuramıyla birlikte bir değişim yaşanmış ve çekirdek dilbilgisini oluşturan ve bütün dillerde ortak olan yönler belirtisiz olarak tanımlanırken daha yüzeyde yer alan özellikler belirtili olarak düşünülmüştür. Buna örnek olarak Özne Tümleç yapısının belirtisiz, Tümleç Özne sıralamasının ise belirtili kabul edildiği görüşü verilebilir.

Bu arada, dilbilgisel belirtsellik ikinci dil ediniminde *Belirtsellik Ayrım Varsayımı* diye adlandırılan bir düşüncenin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu varsayım ana dil ile hedef dil

arasındaki benzerlik ve farklardan hareketle güçlük yaratacak alanların belirlenebileceğini savunmuştur. Ancak, dilbilimsel evrensellerin edinim sürecinde rol oynadığı çünkü farklı ana dilleri konuşan kişilerin aynı hedef dili ediniminde benzer edinim aşamalarından geçtiği anlaşılmıştır. Buna örnek olarak, ilgi tümceciklerinin edinimi ile ilgili yapılan çalışmalar sunulmaktadır (Ellis, 1997, Waugh ve Lafford, 2006).

Belirtsellikle ilgili anlambilim çalışmaları ise sözcükler için yürütülen bileşen çözümlemesi veya anlamsal özellikleri belirleme üzerinde yoğunlaşmıştır. En önemli bulgu ise belirtili ögenin belirtisiz ögeye göre daha sınırlı bir anlam alanına sahip olduğudur. Çalışmalar zıtlıklar, birbirini tamamlayan ögeler, akrabalık terimleri gibi konuları ele almışlardır (Waugh ve Lafford, 2006).

Sonuç olarak, belirtsellik çalışmaları belirtili ve belirtisiz yapıları, sözcükleri, sesleri, kullanımları belirlerken sıklık, düzenlilik, doğal olma gibi özellikler üzerinde yapılandırılmış ve belirtili ögelerin garip, alışılmışın dışında, beklenmeyen, devrik olanı anlattığı bir şekle bürünmüştür.

Yukarıda açıklanan kuram ışığında, bu çalışmada bağlamli dizinler ve sözcük listeleri yardımıyla Türkçe öykülerde kullanılan sıfatların seçiminde Belirtsellik Kuramının ne ölçüde etkili olduğu araştırılmıştır. Bir diğer deyişle, öykülerini kaleme alırken yazarların belirtili sıfatlara mı yoksa belirtisizlere mi daha çok yer verdiği, ve bunların kullanım yerleri ve işlevleri incelenmiştir. Ayrıca, sıfatların öykülerdeki kullanımında temel anlamlarının mı, eğretilmeli veya genişletilmiş anlamlarının mı göz önünde bulundurulduğu da araştırılmıştır.

2. Yöntem

Çalışmada kullanılan veri otuz beş ünlü Türk öykü yazarından alınan birer öykünün bir araya getirilmesiyle oluşturulan Türkçe öykü derleminden alınmıştır. Derlem oluşturulurken internet ortamına aktarılmış öykülerden yararlanılmıştır. Derlemin boyutu yaklaşık olarak 55 bin sözcüktür. Derlemden yer alan yazarlar ve öykülerinin adları aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

1. Tablo Derlemdaki Türkçe öyküler ve yazarları

Yazar Adı	Öykü Adı
Adalet Ağaoğlu	Şiir ve Sinek
Ahmet Hamdi Tanpınar	Erzurumlu Tahsin
Ahmet Hikmet Müftüoğlu	Alınız Menekşelerimi Veriniz Gülümü
Cahit Sıtkı	Abbas
Cevat Şakir Kabaağaçlı	Denizkızı Adası
Emrah Bilge Merdivan	Ali Öğretmen
Erdal Öz	Dokunmayın Güvencinlerime
Fahri Celal Göktulga	Eldebir Mustafendi
Haldun Taner	Konçınalar
Halide Edip Adivar	Himmet Çocuk
Halit Ziya Uşaklıgil	Mai Yalı
Hüseyin Rahmi Gürpınar	Açlıktan Ölmemenin Çaresi
Hüseyin Su	Gülşefdeli Yemeni
Mehmet Rauf	Bir Yiğit
Memduh Şevket Esendal	Uğursuzluk
Mukadder Gemicici	Sandalcı Dede
Nazlı Eray	Yoldan Geçen Öykü
Necip Fazıl Kısakürek	Hasta Kumarbazın Ölümü
Nezihe Meriç	Susuz
Oktay Akbal	Bizans Definesi
Orhan Kemal	Elli Kuruş
Ömer Seyfettin	Acaba Ne İdi

Turkish Studies

Peyami Safa	Maaş Cüzdanı
Refik Halid Karay	Zincir
Reşat Nuri Güntekin	Gamsızın Ölümü
Rıfat Ilgaz	Şeker Kutusu
Sabahattin Ali	Asfalt Yol
Sadri Erdem	Bacayı İndir Bacayı Kaldır
Sait Faik	Dülger Balığının Ölümü
Sibel Eraslan	Açık Arttırma
Şevket Bulut	Kısmet
Tarık Buğra	087956'ın Sıfırı
Tarık Dursun K	Elişleri
Vus'at Bener	İlki
Yakup Kadri Karaosmanoğlu	Ceviz
Yaşar Kemal	Kavun Karpuz

AntConc 3.4.4 programı kullanılarak önce sıklık dağılımları ile birlikte öykülerde geçen tüm sözcüklerin listesi hazırlanmıştır. Daha sonra, hazırlanan listede 8 kez veya üzerinde kullanılan sıfatlar için bağlamli dizinler hazırlanmıştır. Böylece, büyük-küçük, eski-yeni, ihtiyar-geç, ince-kalın, yumuşak-sert ve sıcak-soğuk sözcüklerinin sıfat olarak kullanımına dair bağlamli dizinler oluşturulmuştur. Aranılan sözcüğün ortada yer aldığı, her iki yanında birkaç sözcüğün sunulduğu bağlamli dizinler hazırlanmıştır. Büyük sözcüğü için oluşturulan bağlamli dizinlerden alınan örnekler aşağıda sunulmaktadır:

2. Tablo Büyük sıfatı için oluşturulan bağlamli dizinlerden örnekler

1	a haberleri gelmeğe başlamış: Bir mektep arkadaşı büyük seferberlikte onu Tebriz'de bir cami kapısını Ahmet Hamdi Tanpınar. Erzurumlu Tahsin.txt	1	1
3	ga gibi dalgalanan küçük hayvanlar kümesiyle bana büyük ve cüsseli olmanın kefareti bütün ömürleri Ahmet Hamdi Tanpınar. Erzurumlu Tahsin.txt	1	3
7	le emsalsiz erlere ma-lik olan millet dünyanın en büyük milletidir." — Hanımcığım yetişir! yetişir! Ahmet Hikmet Müftüoğlu. Alınız menekşelerimi veriniz gülümü.txt	2	1
8	Cam, çerçeve indirmedikleri mi kalmıştı, okulun büyük öğrencilerini aralarına alıp dövmedikleri mi Emrah Bilge Merdivan. Ali Öğretmen.txt	5	1
10	ir okul defte-rinden koparılmıştı; kurşunkalemle, büyük harflerle yazılmış iki satır yazı vardı üzer Erdal Öz. Dokunmayın Güvercinlerime.txt	6	1

Örneklere görüldüğü üzere program derlemde araştırılan sözcüğe ilişkin örnekleri sunarken 100 karaktere kadar sağında ve solunda yer alan sözcüklere de yer vermekte ve sözcüğün geçtiği öyküye ait dosyanın hangisi olduğunu belirtmektedir. Ancak, aranılan sözcüğe ait örnekler içinde aynı sözcüğe ait başka işlevlerde, örneğin isim, zarf, fiil tamlayıcısı, vs. kullanımları da sunulmaktadır. Bağlamli dizinler oluşturulduktan sonra kullanılan sözcüklerin taraması yapılarak dosya kaydından önce bu tür kullanımların program içinde çözümlemelerden çıkarılması gerekmektedir. Örneğin, büyük sözcüğü için oluşturulan dizinlerde ikinci örnek için böyle bir durum söz konusudur ve burada büyük sözcüğü ismi niteleyen sıfat kullanımında olmadığı için veri çözümlemesinden çıkarılmıştır. Ancak, çalışmada isim ile sıfatın ayrıldığı, örneğin ismin özne olarak verilip sıfatın yüklem olduğu tümceler ve sıfatın nitelediği isimle arasında başka sözcüklerin bulunduğu yapılar çözümlemeye dahil edilmiştir.

Çalışmada kullanılan derlem edebi türlerden biri olan öykülerden oluşturulduğu için yazarların seçtikleri sıfatların gönderme yaptığı anlamın önemli olduğu düşünülmüş ve bu yüzden sıfatların geçtikleri tümcelerdeki anlamları da araştırılmıştır. Anlamın ana anlam mı, genişletilmiş

anlam mı olduğunu belirlemek için de Türk Dil Kurumu'nun Büyük Türkçe Sözlüğü referans amaçlı kullanılmıştır. Sıfatın anlamı sözlükte sunulan ilk anlama gönderme yapıyorsa, ana anlamda daha sonra ki anlamlara gönderme de bulunuyorsa da genişletilmiş anlamda kullanıldığı kabul edilmiştir.

Bu arada, belirtili ve belirtisiz ögelerin kültürden kültüre değişmesi nedeniyle çalışmada incelenen sıfat çiftlerinde hangi sıfatın belirtili hangisinin belirtisiz olduğunu belirlemek amacıyla fen bilimleri alanında öğrenimlerine devam eden 40 Türk öğrenciye 12 soruluk bir test verilmiştir. Öğrencilere verilen testte yer alan sorularda bir durum verilerek bu durumda oluşturulan iki tümceden hangisini kullanacakları sorulmuştur. Örneğin,

Bir evin boyutu hakkında bilgi almak istediğinizde aşağıdaki sorulardan hangisini sorarsınız?

- a) Sizin eviniz büyük mü?
- b) Sizin eviniz küçük mü?

3. Bulgular ve tartışma

Veri çözümlenmelerinde ilk olarak öğrencilere verilen testlerin sonuçları incelenerek sıfat çiftlerinden belirtili ve belirtisiz olanlar belirlenmiştir. Buna göre, büyük-küçük, eski-yeni, ihtiyar-geç, ince-kalın, yumuşak-sert ve sıcak-soğuk sıfat çiftlerinde ilk sözcüğün belirtisiz diğerinin ise belirtili olduğu ilk sözcüğünün bulunduğu seçeneklerin öğrenciler tarafından yüzde 80 ile 95 oranında tercih edilmesinden anlaşılmıştır. Bu sözcüklerin kullanım sıklığı da bu bulguyu doğrulamaktadır.

Bağlamlı dizin çözümlenmelerinden elde edilen sonuçlar sıfat çiftleri için aşağıda sunulmaktadır. Buna göre, araştırılan öykülerde neredeyse bütün sıfat çiftlerinde belirtisiz sıfatların belirtililerden daha fazla kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Bu da öykü yazarlarının belirtisiz ögeleri belirtili karşıtlarından daha çok tercih ettiklerini göstermiştir. Sıfat çiftlerinden belirtili olanlar belli bir özelliği vurgulama ya da açık bir şekilde gözler önüne serme amaçlandığında kullanılmıştır.

3. Tablo Araştırılan sıfat çiftlerinin isimlerin önünde niteleyici olarak kullanım sıklığı

Sıfat	Sıklık	Yüzdeler oran	Sıfat	Sıklık	Yüzdeler oran
Büyük	55	53	Küçük	48	47
Eski	50	74	Yeni	18	26
İnce	19	61	Kalın	14	39
İhtiyar	16	48	Genç	17	52
Yumuşak	9	53	Sert	8	47
Sıcak	16	67	Soğuk	8	33
Toplam	165	60	Toplam	113	40

Sıfatların kullanıldıkları bağlam içerisinde gönderme yaptıkları anlamlara gelince, sıfatların geçtiği tümceler tek tek incelenerek anlamsal dağılımları belirlenmiştir. Aşağıdaki tabloda sunulan sonuçlara göre, genel olarak belirtisiz sıfatlar ana anlamdan ziyade genişletilmiş anlamlarında, belirtili olanlar ise ana anlamlarında kullanılmıştır. Ancak, belirtisiz sıfatlar ince, genç ve sıcak ana anlamlarına göndermede bulunan bağlamlarda daha fazla yer almıştır.

4. Tablo Araştırılan sıfat çiftlerinin gönderme yaptığı anlam açısından dağılımları

Sıfat	Ana Anlam	%	Genişletilmiş Anlam	%	Sıfat	Ana Anlam	%	Genişletilmiş Anlam	%
Büyük	15	27	40	73	Küçük	27	56	21	44
Eski	12	24	38	76	Yeni	3	17	15	83
İnce	12	63	7	37	Kalın	10	71	4	29
İhtiyar	15	94	1	6	Genç	16	94	1	6
Yumuşak	3	33	6	67	Sert	5	62	3	38
Sıcak	13	81	3	19	Soğuk	3	38	5	62
Toplam	70	43	95	57	Toplam	64	56	49	44

Tek tek sıfat çiftlerinin kullanımları gözden geçirildiğinde ilk sıfat çiftindeki belirtisiz sıfat *büyük* derlemde 55 kez geçmektedir. Bu kullanımlardan 15 tanesinde, sözcüğün ana anlamı olan boyut olarak diğerlerinden farklı, makro boyutu belirtmek için mekan ya da obje niteliğinin ifade edilmesi amacıyla kullanıldığı ve arkasından somut isimler *yalak, kaya, balık, sandık, bahçe, taş* gibi sözcüklerin geldiği belirlenmiştir. Genişletilmiş anlamlarında kullanıldığında ise çok, üstün nitelikli, önemli anlamlarında *zat, adam, filozof* sözcüklerinin yanı sıra *fedakarlık, gurur, laf, ima, dert, dikkat* gibi soyut sözcüklerin kullanıldığı görülmüştür.

5. Tablo Büyük sıfatının kullanımlarına örnekler

AntConc 3.4.4 büyük					
3	manın kefareтини bütün ömürlerince çekmeğe mahkûm			büyük zavallılar gibi görünürlerdi. Bu	
sefer de on	Ahmet Hamdi Tanpınar. Erzurumlu Tahsin.txt			1	4
5	ca mevcut var, hepsi yaşıyor ve hepsi ölüyor. Ve			büyük bir ima kasdıyla ilâve ettim: —	
Benden kuvv	Ahmet Hamdi Tanpınar. Erzurumlu Tahsin.txt			1	5
6	cekti. Bütün öğretmenler dikkat kesilmiş yılın en			büyük olayını gizli kameranın	
merkezinin bulunduğu	Emrah Bilge Merdivan.Ali Öğretmen.txt			5	2
7	a çalıştığım bir sesle konuşmaya başladım.			Büyük bir gururla on üç yaşında	
olduğunu söyledi.	Halide Edip.Himmet çocuk.txt	9		2	
8	aç karnına ahlâk kanunu keşfine çıkılmaz. Hem en büyük			filozofların şimdiye kadar buldukları	
kanu	Hüseyin Rahmi Gürpınar. Açlıktan Ölmemenin Çaresi.txt			11	
9	ya dönük olması gerektiğini söylemişim. Boyumdan			büyük lâflar ettiğimi düşünmüş ve	
biraz da müstehz	Hüseyin Su.Gülşefdeli Yemeni.txt	12	1		
10	kadar parlak bir şekilde doğmuş olmasından dolayı			büyük bir mutluluk duyuyordu.	
Kılavuz ona çetrefil	Mehmet Rauf.Bir yiğit.txt	13	1		

Çözümlemelerden elde edilen bir bulgu da büyük sıfatının kimi sözcüklerle kullanımının bir öykü ve yazar tarafından seçilmesidir. Örneğin, bu sıfat 'zat' sözcüğü ile birlikte 'Asfalt Yol' adlı öyküde üç kez geçmektedir. Benzer şekilde, *büyük sandık* ve *büyük ağabey* ifadeleri 'Bizans Definesi' adlı öyküde ikişer kez kullanılmaktadır. Ömer Seyfettin ise 'Acaba ne idi?' adlı öyküsünde bu sıfata en çok yer veren yazardır.

Büyük karşıtı belirtili sıfat küçük ise derlemde 48 kez geçmesine rağmen, kullanıldığı anlam açısından daha çok ana anlamı olan büyük karşıtı, boyutları ufak, mikroya gönderme yapar şekilde somut *pencere, gaga, lokma, yüz, yalı* gibi sözcükleri nitelemek için kullanılmıştır. Küçük sözcüğü *çocuk* sözcüğüyle 3, *kovayla* 2 ve *adamla* 2 kez birleşirken arkasından gelen sözcüklerin yaklaşık olarak yüzde onluk bir bölümünde önemsiz, değersiz anlamlarında soyut sözcükler *kalp, şans, hata* gibi sözcüklerle birlikte yer almıştır. En çok 'Sandalcı Dede' adlı öyküde geçmektedir.

6. Tablo Küçük sıfatının kullanımlarına örnekler

AntConc 3.4.4 küçük				
3	arası idi ve muhayyele hiçbir zahmet çekmeden, bu veriyordu: Kişneyen Ahmet Hamdi Tanpınar. Erzurumlu Tahsin.txt	küçük karargâha tarihî rengini	1	3
4	pislik bakıyeleri ile ve tepelerinin üstünde bir hayvanlar küme Ahmet Hamdi Tanpınar. Erzurumlu Tahsin.txt	küçük kasırğa gibi dalgalanan küçük	1	4
5	kenarında dayandı. Durdu. — Otur Ayşecik. Ayşe Bu ka-dın, B Ahmet Hikmet Müftüoğlu. Alınız menekşelerimi veriniz gülümü.txt	küçük minderi çekti. Diz üstü oturdu.	2	1
6	ediği bu kâğıdın içeri atıldığı demir parmaklıkl odaya. Ürpe Erdal Öz. Dokunmayın Güvercinlerime.txt	küçük pencereden bir güvercin girmişti	2	2
7	urası Kuzgunderesi, teyze! Başımı çevirdim. doğru uzana Halide Edip. Himmet çocuk.txt	Küçük, zayıf bir yüzü vardı. Çenesine	9	2
8	mesleğinin istikametine bir inhiraf gelerek, bir cereyanımı te Halit Ziya Uşaklıgil. Mai Yalı.txt	küçük kayıtsızlıkla, hayatının bütün	10	1
9	kız kardeşini Yenimahalle'ye getirmiş, orada bir son seferini Halit Ziya Uşaklıgil. Mai Yalı.txt	küçük eve yerleştirmiş idi. Her akşam	10	2
10	canlı oluşuna hep imrenirdi annem. Ablalarımın en onlara gösterdi Hüseyin Su. Gülşefdeli Yemeni.txt	küçük hatalarında, annemle babamın	12	1

Eski sıfatı derlemde 50 kez geçmekte olup çoğunlukla önceki, yıpranmış anlamlarında genişletilmiş anlamlarına gönderme yapar şekilde somut *bohça, mobilya, kitap, terlik, harfler, yazlık, gömlek, öğretmen* gibi sözcüklerin önünde tümcelere yerleştirilmiştir. Soyut sözcüklerle de bir arada kullanılan küçük en çok *zaman* (2 kez), *hal* (4 kez), *şey* (2 kez) ile birlikte dizimlenmektedir. 'Açık Arttırma' adlı öyküde toplam sayısının yüzde yirmisini oluşturacak şekilde *harf* (3 kez) ve *risale* (2 kez) ile kullanılmaktadır.

7. Tablo Eski sıfatının kullanımlarına örnekler

AntConc 3.04: eski				
2	bir ay solgun ve dost yüzüyle asılmış, dünyamıza şeyin değişim Ahmet Hamdi Tanpınar. Erzurumlu Tahsin.txt	eski sükûnetini vermeğe, bizi hiç bir	1	3
3	arı hariciyeden emekli. Zannedersen şebbendermiş. İstanbul Türkçes Haldun Taner. Konçınalar.txt	Eski usul, mukaffa ve musanna bir	8	1
5	aygıyla halama verirdik. O da, hepsini, ayrı ayrı sabitleşmi Hüseyin Su. Gülşefdeli Yemeni.txt	eski bohçalarına yerleştirir, yıllardır	12	1
6	r sürebildi oyunu ancak. Geçmiş yılların anıları, Mesuttular sanki Nezihe Meriç. Susuz.txt	eski dostlar hep bir aradaydılar.	18	1
7	ççe, bu çekingenlik ve ürkme duyguları hafifledi, başladı. Yen Oktay Akbal. Bizans Definesi.txt	eski ümit ve hayaller kat kat artmaya	19	1
8	ik, harap olduk ama, usanmadık. Teneke parçaları, bulduk am Oktay Akbal. Bizans Definesi.txt	eski terlikler, paslı bıçaklar, çatallar	19	2
9	ambaşka bir insan hâlinde içimizde, ama onlarda o işte biri d Oktay Akbal. Bizans Definesi.txt	eski zamandan bir iz aramak beyhude...	19	3
10	boylarının denk gelmesi için az mı çabalamıştı... Mecnun'u, Kur'an Sibel Eraslan. Açık arttırma.txt	Eski harflerle yazılmış Leyla ile	29	10

Tıpkı eski sıfatı gibi yeni sıfatı da genişletilmiş anlamında ana anlamından çok daha fazla kullanılmıştır. Ana anlamında eski karşıtı olarak az kullanılmış şeklinde somut *uruba, potin, mal* sözcükleriyle kullanılan sıfat genellikle soyut sözcüklerle birlikte genişletilmiş çok zaman geçmemiş

henüz edinilmiş, başlamış anlamında *umut* (2 kez), *haber*, *tazelik*, *kahramanlık*, *zafer* gibi sözcüklerle birleştirilmiştir.

8. Tablo Yeni sıfatının kullanımlarına örnekler

AntConc 3.04: yeni			
1	a Tosun'un ruhu yanardı. —Hanımcığım muharebeden	yeni haber var mı? Samime elinde	
	tuttuğu İkdam ga Ahmet Hikmet Müftüoğlu. Alınız menekşelerimi veriniz gülümü.txt	2	1
2	Düz duvara tutunmaya çalışıyor, aşağılara kayınca	yeni bir umutla havalanıp karşı duvara	
	çarpıyor, y Erdal Öz.Dokunmayın Güvercinlerime.txt	6	1
3	ne getirmek değil, bütün dünyanın hayran kalacağı	yeni kahramanlıklar icat etmekte.	
	Yüzyıllardan ber Mehmet Rauf.Bir yiğit.txt	13	2
4	kurutup dosyasının üzerine bırakıyor ve müsteşara	yeni bir kâğıt uzatıyordu. Son kâğıdı	
	verirken müs Memduh Şevket Esendal.Uğursuzluk.txt	14	2
5	llarından kurtulamayan genç, otomobilin koltuğuna	yeni zaferler kazanmış mağrur bir	
	kahraman vakarıy Ömer Seyfettin.Acaba ne idi.txt	21	2
6	ye çalışarak, — Top muydu? Miralyöz müydü? Yoksa	yeni icat bir alet makinesi miydi? diyor,	
	dönüp de Ömer Seyfettin.Acaba ne idi.txt	21	3
8	rak: "Evet Müfettiş Bey!" dedi, "Düşündüm ki, bu	yeni okullara sizden daha elverişlisini	
	bulmak çok Rıfat Ilgaz.Şeker Kutusu.txt	25	1
9	r gün ziyafetten ziyafete gitti. Her ziyafet onda	yeni bir âlem keşfetmiş gibi his	
	bırakıyordu. Güze Sadri Erdem.Bacayı indir bacayı kaldır.txt	27	1

Bir sonraki sıfat çifti ince-kalının her ikisi de ağırlıklı olarak ana anlamlarında uzunluk ve genişliğin ötesinde üçüncü boyuta gönderme yapmak için öykülerde çoğunlukla tercih edilmiştir. İnce sıfatı *ip* (2 kez), *perdecik*, *kağıt*, *omuz*, *takye*, *tahta köprü*, *hurka* (2 kez) gibi somut sözcüklerin dışında *bağlantı*, *ruh*, *sızı*, *haykırış* gibi soyut sözcüklerin önünde de yer almıştır. Kimi yazarlar tarafından birkaç kez kullanılmış fakat kimi yazarlar tarafından hiç tercih edilmemiştir. Kalın sıfatına gelince, en çok *kaş* (4 kez) sözcüğüyle birlikte kullanıldığı belirlenmiştir. ‘Ses’ sözcüğüyle iki kez bir arada bulunan kalın sözcüğünün anlamı pes ses şeklinde boyuttan çok yoğunluğa odaklanmıştır. ‘Dokunmayın Güvercinlerime’ adlı öyküde dört kez geçtiği belirlenmiştir.

9. Tablo İnce sıfatının kullanımlarına örnekler

AntConc 3.04: ince			
1	n mor koku damlalarından yaptığı mini mini demeti	ince ipek kâğıdına sardı. Hanımcığı	
	ona akşam anla Ahmet Hikmet Müftüoğlu. Alınız menekşelerimi veriniz gülümü.txt	2	1
2	en oradan uzaklaştı. Koşarken koridorda ağlamaklı	ince bir haykırış bıraktı: “Beni bana	
	bırakın deme Emrah Bilge Merdivan.Ali Öğretmen.txt	5	1
3	tırdığı kirli cam tavanda tıptırlarla başlayacak	ince bir yağmurun az öncesiydi.	
	Bulanık kirli camı Erdal Öz.Dokunmayın Güvercinlerime.txt	6	1
4	da demir parmaklıklı pencereden içeri sarkıtılmış	ince bir ipin ucuna bağlı, sallanmakta	
	olan küçük Erdal Öz.Dokunmayın Güvercinlerime.txt	6	2
7	sarılan bir yumaktan ibaretti. Kalbîndeki derin,	ince sızı, hayatı yeniden ve istediği	
	gibi, ihtira Hüseyin Su.Gülşefdeli Yemeni.txt	12	1
8	bulduğunun farkında bile olmadan bulduğu, o	ince bağlantıyı bulmaktı. O, bir bitkinin	
	kökleri Hüseyin Su.Gülşefdeli Yemeni.txt	12	2
9	a aşıkıyla değil. Bülent her ne kadar şair mizaç,	ince ruh diye işi alaya alırsa da, Ali Bey	
	yine Nezihe Meriç.Susuz.txt	18	1
10	dı söyledim hâlbuki zavallı Rıfat, anlamaz böyle	ince işlerden... Yazıyı sağdan okumayı	
	bilmez, var Sibel Eraslan.Açık arttırma.txt	29	2

Turkish Studies

10. Tablo Kalın sıfatının kullanımlarına örnekler

AntConc 3.04: kalın				
1	ortasından başı yükselen iri cüsseli bir zabitin	kalın sesi kükredi. Bir yanardağ tepesinden		
fevera	Ahmet Hikmet Müftüoğlu. Alınız menekşelerimi veriniz gülümü.txt	2	1	
2	zlerine ağâh olur. Çarşafına titreyerek büründü.	Kalın peçesini indirdi; "besmele" çekti. Kapıdan		
ç	Ahmet Hikmet Müftüoğlu. Alınız menekşelerimi veriniz gülümü.txt	2	2	
3	rat elin gövdesine sarılışını önleyememişti. Etili	kalın kanatlarını çıkararak gövdesine sarılan		
pençe	Erdal Öz. Dokunmayın Güvercinlerime.txt	6	1	
5	akıştılar. Genç, sonra yine Cabi Efendiye döndü.	Kalın kaşları açık alınına doğru yükseldi. Hint		
hor	Ömer Seyfettin. Acaba ne idi.txt	21	1	
6	yemiş, haymanın seyrek gölgesine uzanmıştı.	Kalın sigarasından üst üste derin nefesler		
çekiyor	Şevket Bulut. Kısmet.txt	30	1	
7	zden düşürdüğümü -ipleri tavan kirişlerine bağlı,	kalın bir sopa, buydu benim trapezim sanının		
daha	Vus'at Bener. İlki.txt	33	1	

Belirtisiz ihtiyar sıfatının ana anlamı olan yaşını almış anlamında kullanıldığı ve *köpek* (3 kez), *nine*, *kadın*, *adam* (2 kez) gibi somut canlı varlıkları anlatan sözcüklerin önüne getirildiği belirlenmiştir. Bu sözcüğün ilginç kullanımlarından biri en çok geçtiği 'Gamsızın Ölümü' adlı öyküde ünlü yazar Reşat Nuri Güntekin tarafından aslında yaşça küçük olan bir çocuğu anlatmak için kullanılıyor olmasıdır. Ayrıca, ihtiyar sıfatı 'dakika' ve 'istasyon' sözcüklerinden önce getirilerek sözcükler kişileştirilmiştir. 'Tıkır tıkır çalışıyor Haydarpaşa Garı'nın ihtiyar dakikaları,' dedi gülümseyerek (Sibel Eraslan, Açık Artırma) ve 'Bir otel yapılacağına dair bir şeyler okumuştum bu ihtiyar istasyonun yerine, artık tren kalkmayacak...' (Sibel Eraslan, Açık Artırma). Belirtili karşılığı genç sözcüğünün öykülerde yaş ilerlememiş anlamında ana anlamında insanlara gönderme yapan *karı* (2 kez), *subay* (2 kez), *şair*, *kısım şefi*, *nefer* gibi somut sözcüklerle geçtiği ve en çok *kız* (6 kez) sözcüğünün önüne yerleştirildiği görülmüştür.

11. Tablo İhtiyar sıfatının kullanımlarına örnekler

AntConc 3.04: ihtiyar				
3	a olduğunu söyledi. Yedi yaşında anasız, babasız,	ihiyar bir nine, genç bir kız kardeş bir		
çift ökü	Halide Edip. Himmet çocuk.txt	9	3	
4	bir çocuk arabacı gördüm. Bu da Himmet çocuk gibi	ihiyar bir halaya bakmak için bir		
fevkalbeşer hay	Halide Edip. Himmet çocuk.txt	9	4	
5	yor, şehrin uzak mesirelerine dağılıyorlardı. En	ihiyar talebesi altı yaşında olan bu ana		
mektebin	Reşat Nuri Güntekin. Gamsızın Ölümü.txt	24	1	
6	yyordu... Mutlaka zehirli ekmek yedi. Öğretmenler,	ihiyar köpekten böyle bir ihtiyatsızlık		
beklemyo	Reşat Nuri Güntekin. Gamsızın Ölümü.txt	24	5	
7	mi hiç?.. — Dinletmeli!.. İnceli kalınlı, genç	ihiyar sesler: — Doğru, doğru!.. Fakat		
Frenk'tir	Sadri Erdem. Bacayı indir bacayı kaldır.txt	27	2	
8	r otel yapılacağına dair bir şeyler oku-muştum bu	ihiyar istasyonun yerine, artık tren		
kalkmayacak-	Sibel Eraslan. Açık artırma.txt	29	1	
9	zamam. "Tıkır tıkır çalışıyor Haydarpaşa Garı'nın	ihiyar dakikaları," dedi gülümseyerek.		
Buz kırac	Sibel Eraslan. Açık artırma.txt	29	2	
10	sonra bunlardan birinin bir kadın, diğerinin bir	ihiyar adam olduğunu sezdik. Birçok		
paçavra kümel	Yakup Kadri Karaosmanoğlu. Ceviz.txt	34	1	

12. Tablo Genç sıfatının kullanımlarına örnekler

AntConc 3.04: genç			
1	aş mı arıyorsun? İşte istediğin kadar! Bu sırada	genç nefer, düğmelerini sökercesine	
	hızla çekti, Ahmet Hikmet Müftüoğlu. Alınız menekşelerimi veriniz gülümü.txt	2	1
2	a yayan yapıldak ilerliyormuş meğerse. Kadımlar,	genç kızlar rüyalarını yorumlatmak	
	için uzak demez Hüseyin Su. Gülşefdeli Yemeni.txt	12	3
4	de? Ali Bey yenilmişti. Yenilmiştir. Daha bu gün,	genç kısım şefinin imza atışı	
	karşısında, bütün ku Nezihe Meriç. Susuz.txt	18	2
5	içtikleri bir taş balkon. O geçmiş yıllarda kalan	genç karıları, yeni, doğmuş çocukları,	
	balığa çıktı Nezihe Meriç. Susuz.txt	18	3
6	ayan koyu lacivert denize, tıpkı vezin bilmez bir	genç şair gibi düşünmeden bakıyor,	
	büyük bahçeli b Ömer Seyfettin. Acaba ne idi.txt	21	2
7	luğumda öğren-miştim, Sahaflar Çarşısının en	genç çırağı olarak Hacı Muzaffer	
	Amca'nın yanında Sibel Eraslan. Açık arttırma.txt	29	1

Yumuşak sıfatı ana anlamı olan dokunulduğunda şekil değiştiren anlamında *kum*, *zar*, *kağıt katı* sözcükleriyle birleştirilirken, genişletilmiş anlamında *su*, *baş* (2 kez), *göz*, *vurgu* ve *sabır* sözcüklerinin önünde yer almaktadır. Özellikle, 'yumuşak sabır' kullanımı alışılmışın ötesinde bir sözcük birlikteliği olarak dikkat çekmektedir: 'Belki de onun bu yumuşak sabırdı insanların acısını alan ve onları ...' (Hüseyin Su. 'Gülşefdeli Yemeni'). Sert sözcüğüne gelince, daha çok ana anlamına gönderme yapmış ve *meyve*, *kese*, *kemik*, *çene* gibi somut isimleri nitelemiştir. Genişletilmiş anlamında etkili, güçlü, kuvvetli anlamlarında *mana* ve *yürüyüş* sözcükleriyle birlikte kullanılmıştır.

13. Tablo Yumuşak sıfatının kullanımlarına örnekler

AntConc 3.04: yumuşak			
1	ın tacı, tam bir sessizlikti. Mağaranın dibindeki	yumuşak kuma boylu boyunca uzanırdım. Mavi	
	denizle Cevat Şakir. Denizkızı Adası.txt	4	1
2	ndimi derinliğe verirdim. İçim yanardı. Berrak ve	yumuşak suların, göğsüme ve dizlerime	
	pürüzsüz süz Cevat Şakir. Denizkızı Adası.txt	4	2
3	ırtmamaya çalışarak özenle açmaya başladı kâğıdın	yumuşak katlarını. Hamurlaşmış kâğıt, bir bez	
	parç Erdal Öz. Dokunmayın Güvercinlerime.txt	6	1
4	letlerinin etrafını çeviren incecik, ipekten bile	yumuşak zarları titreyip duruyordu. Böyle bir	
	oyna Sait Faik. Dülger Balığının Ölümü.txt	28	1
5	aatimize ne oldu?" demiştim. Satmışlar. Alıştım	yumuşak vurgularına saat başlarında. O ara onu	
	kuc Vus'at Bener. İlki.txt	33	1

16. Tablo Sert sıfatının kullanımlarına örnekler

AntConc 3.04: sert			
1	kızıl fesli, geniş omuzlarıyla dik başı,	sert yürüyüşüyle, kaşları, iri dudaklarıyla Tosun'	
	Ahmet Hikmet Müftüoğlu. Alınız menekşelerimi veriniz gülümü.txt	2	1
2	i gelirse, hemen mengene gibi tuttuğunu bırakmaz,	sert, yaylı çenesinde parçalandığını, koptuğunu	
	gö Refik Halid Karay. Zincir.txt	23	1
3	, ne bir tay sesi duyuldu. İnsanlar da soldular.	Sert kemiklerin üstünü, buruşuk bir deri	
	kefenledi Sadri Erdem. Bacayı indir bacayı kaldır.txt	27	1
4	na döndü!" diye mırıldandı. Yalınayaktı. Tarlanın	sert kesekleri ayaklarının tabanlarını dişliyordu.	
	Şevket Bulut. Kısmet.txt	30	1
5	eri, iki taş arasında öğüttükleri ve bir yutulmaz	sert hamur hâline koydukları yarı yanmış, yarı	
	kül Yakup Kadri Karaosmanoğlu. Ceviz.txt	34	1

Son sıfat çifti sıcak ve soğuk ısının derecesini göstermek için kullanılırken sıcak ısının yüksekliği soğuk ise düşüklüğünü belirtmek için tümcelere yerleştirilmiştir. Belirtisiz sıcak sıfatı *çay, yatak (2 kez), güneş (2 kez), oda* gibi somut sözcüklerle ve *hayal, iklim, ruh* gibi soyut sözcüklerle dizimlenmiştir. Soğuk sözcüğü geçtiği tümcelerde *gün* ve *gecenin* dışında *güzellik* ve *uyarım* sözcüklerinin önüne getirilmiştir.

17. Tablo Sıcak sıfatının kullanımlarına örnekler

AntConc 3.04: sıcak			
2	retini kırdı sinirlerini titretmişti, gözlerinden	sıcak	yaşlar döküyor, kalbi göğsünü
	parçalayacak Ahmet Hikmet Müftüoğlu.Alinız menekşelerimi veriniz gülümü.txt	2	1
4	y amcanın ömrü bu define peşinde geçti” der, bizi	sıcak	hayallere, bir Binbir Gece Masalına doğru
	gö Oktay Akbal.Bizans Definesi.txt	19	1
5	li koridoruna ne kadar benziyordu. Sonunda açlık,	sıcak	iklimlerin ormanları arasında eşinen
	kaplanl Sadri Erdem.Bacayı indir bacayı kaldırdı.txt	27	1
6	e deyi kesiyon?” Yerden koca bir taş aldı. Yılan,	sıcak	güneşin altında sersemlemişti.
	Hışırdayarak Şevket Bulut.Kısmet.txt	30	3
7	rlardı. Kadınlarla erkekler terliyidiler. Ama hava	sıcak	değildi. Üfledim. Denizden bir imbat
	esmeye Tarik Dursun K.Elişleri.txt	32	1
8	esmeye başladı. Bütün evlerin pencereleri açıldı.	Sıcak	yel odalara girdi, terleri kuruttu. Çocuklar
	Tarik Dursun K.Elişleri.txt	32	2

18. Tablo Soğuk sıfatının kullanımlarına örnekler

AntConc 3.04: soğuk			
1	inden söndü. Böylece aradan birkaç ay geçti. Çok	soğuk,	fırtınalı, tipili bir geceydi. Yine Tophane
	Ahmet Hamdi Tanpınar. Erzurumlu Tahsin.txt	1	1
2	ancak biraz daha alçalmıştı. Fakat aynı sakin ve	soğuk	güzellikte, aydınlığın donuk çeşmesini
	açmış Ahmet Hamdi Tanpınar. Erzurumlu Tahsin.txt	1	2
3	kti Yirmi sene boş olan bir hayattan sonra, bir	soğuk	günde yorgun vücudunu dinlendirecek bir
	yata Halit Ziya Uşaklıgil.Mai Yalı.txt	10	1
4	çok eski şeyler hepsi de’ dedi. Sesinin bu denli	soğuk	ve kuru olduğunun farkına nasıl da
	varmamışt Hüseyin Su.Gülşefdeli Yemeni.txt	12	1
5	ıl şeydir, bilir misiniz? Ah, Tanrı’m Anadolu’nun	soğuk	sonbahar soğukları... Bu, insana manevi
	bir Yakup Kadri Karaosmanoğlu.Ceviz.txt	34	1

Yaygın kullanılan sıfat çiftleri için Türkçe öykü derleminde geçtikleri tümceleri gösteren bağlamlı dizin çözümlemelerinden, öykülerde belirtisiz sıfatların belirtili sıfatlara oranla daha fazla tercih edildiği bulunmuştur. Bu sıfatların hem somut hem de soyut sözcüklerle birlikte kullanıldığı, soyut sözcüklerle kullanımlarında ana anlamlarından uzaklaşarak genişletilmiş anlamlarına kaydıkları gözlenmiştir. Ayrıca, bazı sıfatların ‘ihtiyar dakika’ ve ‘istasyon’ veya ‘ihtiyar talebe’ örneklerinde olduğu gibi alışılmışın dışında yeni birleşimler oluşturacak şekilde kullanıldığı belirlenmiştir.

Elde edilen bu bulgular ışığında, edebi eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulacak bağlamlı dizinlerin hem Türk Edebiyatını inceleyen ana dili konuşucularına hem de Türkçeyi yabancı veya ikinci dil olarak öğrenen kişilere sunumunun sözcüklerin kullanımına yönelik duyarlılığı artıracığı ortadır. Bu yüzden, öğrencilere dil öğretiminde çağımızın sunduğu teknolojik gelişmelerden biri olan bilgisayar temelli dil öğretimi tekniğinden de yararlanılması gerekmektedir.

4. Sonuç

Derlem dilbilim temelli bu çalışmada Türkçe öykülerden oluşturulmuş derlemde geçen sıfat çiftlerinin incelenmesi sonucu elde edilen sonuçlar değerlendirilmiş, edebi dil kullanımında yazarların belirtsellikten ne ölçüde yararlandığı gün ışığına çıkarılmaya çalışılmıştır. Sonuçlar derlemdeki öykülerde yer, boyut, zaman, nitelik bildiren belirtisiz sıfatların daha çok kullanıldıklarını ortaya koymuştur. Belirtisiz sıfatların yanı sıra belirtili sıfatlara da yer verilmiş, ancak belirtili sıfatların kullanıldığı yerler ve işlevler açısından daha az çeşitlilik gösterdiği belirlenmiştir. Son olarak, edebiyat bölümü öğrencilerinin eğitiminde bu bilginin nasıl kullanılacağı üzerinde durulmuştur.

KAYNAKÇA

- Andersen, H. 2001. Markedness and the theory of linguistic change, Actualization (Current Issues in Linguistic Theory 219), Henning Andersen (Ed.), 21-57. Amsterdam Philadelphia: Benjamins.
- Ellis, R., 1997, *Second Language Acquisition*, Oxford:Oxford University Press.
- Graddol, D., Cheshire, J. & Swann, J. 1994. *Describing Language*. Buckingham-Philadelphia: Open University Press.
- Mehrdad, A. G. & Ahgbar, M. R. 2015. Markedness and Syllabus Design in SLA. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 177, 104-108.
- Waugh, L. R & Lafford, B. A., 2006, Markedness, *Encyclopedia of English Language and Linguistics*, pp. 491-498, Elsevier Ltd.
- Yan-qiu, Z. & Feng-juan, T. 2015. Study on Markedness in Linguistics. *Sino-US English Teaching*, Vol.12, No.9, 667-67, doi:10.17265/1539-8072/2015.09.004